

Steun of verstoring?

Kunt u uitleggen waarom Vadertje Staat zo gul is voor de banken, maar de reële economie zo slecht bedeeft? Het standaardantwoord is dat banken systeembanken zijn en overeind gehouden moeten worden omdat anders de gehele economie instort. Dit terwijl steun aan de reële sector goed overwogen moet worden omdat anders de kans groot is dat ineffectieve maatregelen genomen zullen worden. Hierop is heel wat aan te merken.

Eerst de feiten op een rijtje. In oktober kocht de Staat de parels van Fortis en de resten van ABN-Amro voor 23,5 miljard euro; gezien de afwijzing door de aandeelhouders zal daar nog wat bij komen. Kapitaalinjecties in ING, Aegon en SNS ter waarde van 13,7 miljard euro volgden. Bij Icesave moest met 1,2 miljard euro worden bijgesprongen. Vorige maand nam de overheid tachtig procent van het risico op de bijna-rommelhypotheken van de ING over. De spreadsheets met de waardering van de portefeuille zijn niet openbaar, dus het blijft afwachten hoeveel dit zal gaan kosten. In ieder geval zijn we al ruim tien keer zoveel kwijt als destijds bij het RSV-drama. Anderzijds hadden we voor de redding van de IJsselmeerziekenhuizen slechts achttien miljoen euro over, en geven we aan innovatie in de zorg jaarlijks niet veel meer uit. Je geld of je leven? Is ons geld ons 1.000 keer zo veel waard?

Hoe effectief is al die steun aan de banken tot nu toe gebleken? Al in december constateerde minister Van der Hoeven dat het bedroevend was dat banken de overheidssteun niet gebruikten om met leningen voor het bedrijfsleven over de brug te komen. "Iedereen ergert zich daar gruwelijk aan", stelde ze. Inderdaad zijn banken er niet om te navelstaren op hun balansverhoudingen, maar om hun maatschappelijke functie te vervullen en kredieten te verstrekken. Misschien was Van der Hoeven wat emotioneel, en naïef en ongeduldig, maar feit is dat de kredietgroei aan bedrijven in Nederland in december 2008 verder is afgenomen en dat aanbodfactoren hierbij een rol spelen (DNB, 29 januari 2009). We kunnen ondertussen wel concluderen dat het beleid gefaald heeft. Ook de Europese Commissie benadrukt dat de steun aan de financiële sector uiteindelijk beoordeeld moet worden op basis van de effecten voor de reële economie. De Commissie beklemtoont ook dat de steun niet concurrentieverstorend mag zijn. Het EG Verdrag (Art 87, lid 3b) biedt weliswaar, bij een ernstige verstoring van de economie, de mogelijkheid voor een wat liberaal beleid, maar de basisregels mogen niet geschonden

worden: de steun moet marktfalen opheffen, effectief en proportioneel zijn, en mag de concurrentieverhoudingen niet al te zeer verstoren.

Neelie Kroes moet nog bezien of de Nederlandse steunmaatregelen aan deze voorwaarden voldoen. Bij het bekendmaken van de tweede steunronde voor ING riep Rabotopman Bruggink Neelie Kroes niet voor niets op de sleutel te zoeken en het toilet te verlaten, omdat er werk aan de winkel was. De boerenbank klaagt terecht. Een verhoging van de depositogarantielimit tot 100.000 euro is inderdaad een uitnodiging tot onverantwoord gedrag bij spaarders, en schaadt verstandige en voorzichtige banken.

Kroes heeft voorlopig meer met Sarkozy te stellen, en het zal daarom vermoedelijk enige tijd duren voor zij zich over de ING-deal kan buigen. Begin deze maand sloot Sarkozy een overeenkomst met de Franse auto-industrie waarin hij beloofde bijna acht miljard euro aan steun te verstrekken tegen een rentetarief van zes procent, de helft van het markttarief, onder voorwaarde dat Renault en PSA (Peugeot en Citroën) geen fabrieken in Frankrijk zullen sluiten. Gegeven de afnemende vraag impliceert dit natuurlijk wel dat deze producenten elders in Europa, zoals in Tsjechië, de zaak dicht moeten doen. De productiekosten daar zijn daar tien procent lager, en het welvaartsverlies is duidelijk. Er is niet alleen sprake van staatssteun, maar ook van schending van de basisregels van de interne markt. Het gevecht tegen protectionisme moet inderdaad Kroes' eerste prioriteit zijn.

Dergelijk protectionisme is bij ons niet voorstelbaar? In ruil voor het overnemen van de risico's op de Alt-A hypotheken door de Nederlandse overheid heeft de ING zich gecommitteerd om 25 miljard euro (tien procent) extra krediet in Nederland te verschaffen (Tweede Kamer, 31371-97). Weliswaar gaat het om kredieten tegen marktvoorwaarden, is de toezegging van ING boterzacht en stelt de Staat dat zij hier niet om gevraagd heeft, maar toch. Ik kan het niet anders zien dan een erkenning dat het beleid tot nu toe gefaald heeft en dat onorthodoxe (en illegale?) middelen nodig zijn om de kredietstroom richting bedrijfsleven en particulieren weer op gang te krijgen.

Een belangrijke les uit de *Great Depression* is dat die crisis veel langer duurde dan noodzakelijk omdat de overheid de verkeerde maatregelen nam en ze het normale marktwerkingsmechanisme te sterk belemmerde. Er zijn indicaties dat we die les vergeten zijn.